

Ex libris

AZ ÉN KÖNYVEM – AHOGY GRAFIKUS HALLGATÓK ELKÉPZELIK

Maczó Péter

A kutyán kívül a könyv az ember legjobb barátja, a kutyán belül túl sötét van az olvasáshoz.

Groucho Marx (nem nem, ez egy másik!) – amerikai színész szavai talán meghökkentőek kicsit, épp most, az Ünnepi Könyvhét közelében, de tudjuk, gyakran elég csak valami érdekeset mondani, hogy az olvasó felfigyeljen. Egyáltalán, ki az, aki még olvas? A könyv – nos, az amúgy is, túl klasszikus, cseppet sem trendi, meg nem is digitális...

Az elmúlt évtizedekben az információközlés egyre inkább vizuális síkra terelődött: mind számszerűségében, mind intenzitásában jelentősen a képi közlés irányába mozdult el a kommunikáció.

A szövegolvasás képessége mellé ma a képolvasás készségét is el kell sajátítani ahhoz, hogy valaki a világban jól tájékozódjon.

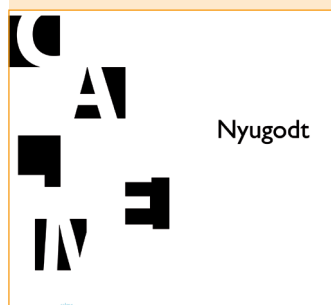
A szöveg azonban nem tűnt el. Az új helyzethez alkalmazkodott. Gyakran maga is képként bukkan elő.

Ki kell mondani végre, hogy a legnagyobb kárt az írás-olvasás terén az okozta, hogy a mai olvasók általában képtelenek az írott világ hatására belső képek megjelenítésére, mert megszokták, hogy a látvány az információ értelmezését szolgálja.

Ez a külső, vizuális élmény oly intenzív, hogy szinte elvakít,

Deák Ferenc néhány tipografikus oldala az ex könyvből

József Attila

DE SZERETNÉK...

De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni, kelni,
S öt forintér kuglert venni.

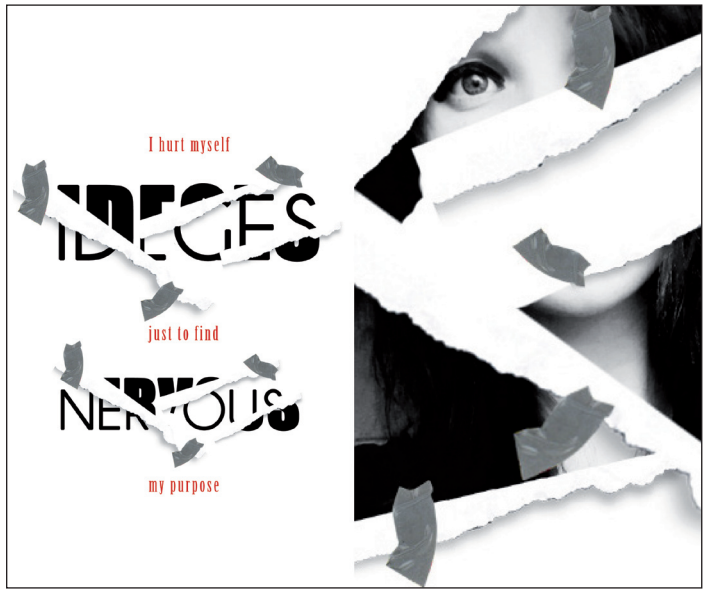
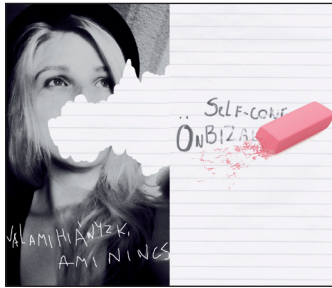
Míg a cukrot szopogatnám,
Új ruhámat mutogatnám,
Dicsekednék fűnek, fának,
Mi jó dolga van Attilának.

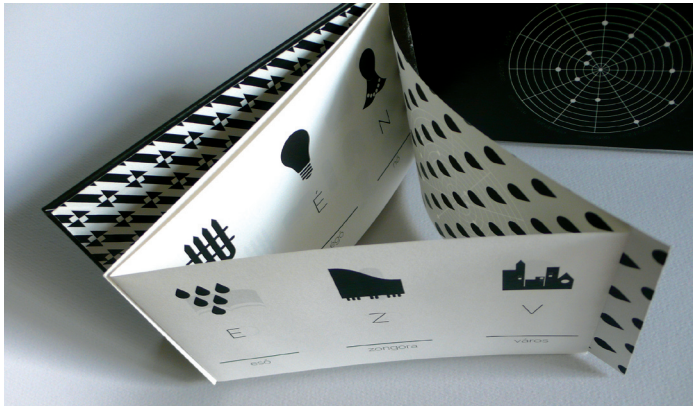
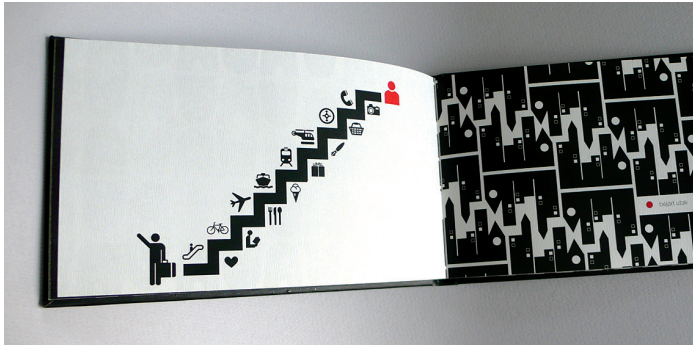
Dósa Ildikó sajátosan komponált önportréi (lásd még selfie...) személyes tulajdonságainak kifejezésére kétnyelvű, szóképi definíciókkal alkotott oldalpárjai a sorozat markáns részletei.

károsítva ezzel az ember azon képességét, hogy mentális képeket alkothasson, vagyis, hogy létrehozza saját gondolatainak moziját – mondja Paul Virilio.

Az ex libris, régtől ismert kisgrafika, egy külön műfaj, amely a 16. századig nyúlik vissza. És valójában a könyvek tulajdonosát jelölő kis vignetta volt. (Már akinek akkoriban volt könyve.) Szóval egy elit dolog, és érdekes módon az elmúlt száz évben ismét divatba jött. Persze nem óv meg semmitől, a könyvet bárki elemelheti, a tulajdonlás csak ürügy, inkább az egyéni grafikai jelzés miatt népszerű (szerény körben) és ma már nem a család ősi címerét (bár ki tudja?) vagy afféle veretes latin gondolatot hordoz, inkább játékos kép, illő kisgrafika névvel vagy monogrammal, amit a tulajdonos (ha a régi rítust követi) a kötet táblájának belső oldalára ragaszt.

Mi az ideális? Ha egy tervezőgrafikus magamagának készíti ex librist, annál csak az lehet jobb, ha az ex librishez egy kis könyvet is csatol. Nos, ez volt a kísérleti feladata a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola hallgatóinak. Vagyis az ex libris ügyszólván ürügy, a könyvecske pedig – manipulatív szándék, elismerem – némi önvallomás lett. A tartalom egyes stációi együtt alkotják a teret, és töltik meg (némi önismeret és a tervező

őszinte reflexióit tükröző képi és szöveges kompozíciókkal) az oldalakat.

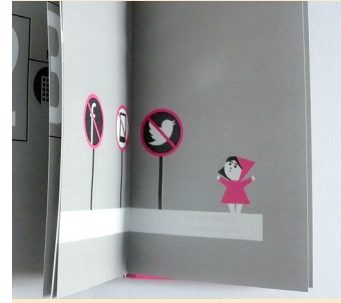
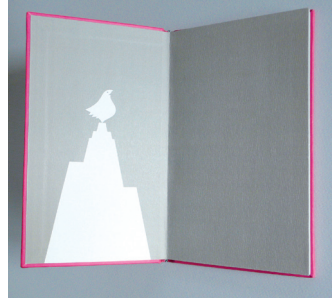
Tartalmi ajánlás (és elvárás) volt, hogy a szerző mutassa meg magát. Ez közönségesen (és mai trend szerint) a szelfi címet kapta. Ugyancsak külön fejezetként (oldalpárookra komponáltan) a rá jellemző és tulajdonságait kifejező tipográfia szóképek (kényelvű) megjelenítése, valamint olyan alapvető dolgok bemutatása, mint a kedvenc ruha, szín, étel (tehát recept) zenei és más kedvencek – vagyis ahogyan a nyitó kép is jelzi: *Ez vagyok én!* A grafikusai játékoságnak kínált teret az *Aranyhalacska*, azaz a három kívánság lehetősége és az *Út hozzám* – némi infografikai gyakorlatra is helyet szorítva a kötetben.

A vizuális kommunikáció, s főként a printdesign sokféle feladata tervezőgrafikai munka, a képi és szöveges üzenetek integrált megjelenési formája az alkalmazott művészetben belül, a grafika műfajának keretében is ezernyi módon és stílusban – a cél és funkció szerint – látványként működik. A kommunikáció megvalósítása, az alkalmazott technológia az anyagok és a kivitelezés módjának szigorú szakmai ismeretét várja el az alkotótól, aki – tehetsége szerint – a gondolatot interpretálja.

Az alkotói feladat az első vázlatoktól stációkon át vezet a kész munkáig. Ennek a tudatos alkotói folyamatnak az útját járja be a grafikus a részletekre épülő egész megteremtésével.

Kosztándi Orsolya könyvében a japán filozófia a minimál absztrakttal találkozik. Piktogramjai feketék, egy csipet vörössel.

Hogy az olvasót is beavassuk az alkotás folyamatába, ehhez a feladathoz megfogalmazott alábbi ajánlásokat tettük:

1. Gondolkozzon el a munkán, mint kész tárgyon! Igyekezzen az egységesség mellett a sorozatiság/változatosság lehetőségeit is kihasználni, hogy könyve ne egynemű, egysíkú és unalmas legyen...
2. Bármely kreatív ötletében ne a formai jegyek legyenek dominánsak, hanem az üzenet, a mondanivaló: a tartalom látványként való megfogalmazása olyan interpretáció, amelyet a néző/olvasó megért. (Meg kell értsen, különben az üzenet nem üzenet.)
3. A közlés bonyolultsága (főleg dekorativitás) helyett a tiszta és egyértelmű kifejezésre törekedjen.

Ennek alkotó elemei a képek és grafikák, azok a szövegek, melyeket (kétnyelvűen) beír, vagy – esetleg másoktól, akiket akár példaképként is tekint, idézetként – beemel. Ez esetben ne szégyellje a hivatkozást is megadni, ahogyan a választott irodalom/vers esetén is nyilvánvalóan megteszi.

4. A szöveg megjelenítése általánosságokban is számos kérdést vet fel:
Mikor és hogyan kerül kapcsolatba a leírt/szedett szó és az illusztrációként készített kép vagy grafika?

Maróti Réka könyvbe zárt kis madárkája az *ex libris* maga, játékos és gondos tervezői munka.

Puskás Marcell érti a csíziót, olyan mintha mindent másképp szeretne csinálni. Merészen kísérletező kötetében saját stílusát oltja be minden gondolatba.

Mit jelent a képre írni, ahol a betű csak egy rátett réteg, és mit jelent a képbe írni, amikor a betű a kép integrált részévé válik, a mondanivaló aktív elemeként?

Milyen a kapcsolat/viszony a kép és szöveg jelentése között? De mindenek előtt: mi alapján válasszunk betűt?

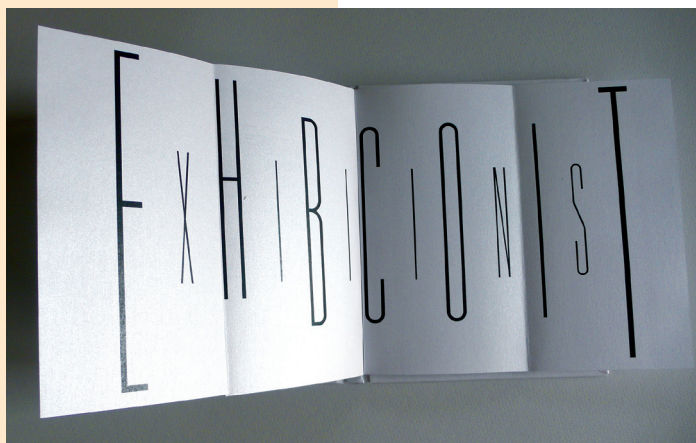
Ezek a képszerkesztésre, a kép és a szöveg kapcsolatára felvetett kérdések a könyvecskék *selfie* fejezetére vonatkozathatók, amely természetesen nem – leginkább nem! – csupán a mobiltelefonnal készített (turista vagyok és bulizunk) hangulatot jeleníti meg.

5. Döntéseik – ahogyan munkájuk is – jellemzőek lesznek az alkotóra, a cím szerint: *my book/ex libris...*

6. A színek (vagy nem színek) szerepe/alkalmazásuk mennyiben színesíti a képet, és jót tesz-e a „művészi összbemomásmának” avagy elegendő csak két direkt színt választani a kötethez?

Közbevetőleg: érdekes és vizuálisan provokáló probléma (vagy csak tipikus művészi alúr?), hogy a grafikusok közül sokan – de ez szinte természetes módon a fotósokra is és a fiatalabbakra is érvényes – úgy tartják, hogy a színhasználat nem tesz jót a kifejezésnek, nem erősíti, inkább gyengíti a mondanivalót, mert megosztja a figyelmet.

7. Tér, arányok és ritmus – ezek a tervezőgrafikai munkának fontos meghatározói egy könyv vagy bármely lapozható kiadvány esetén.

Oldalpárra komponáljon, mert a látvány nem szóló lapokon jelenik meg! Amikor kétnyelvű változatban a szöveg tipográfiaiáját meghatározza, a fentieket ne hagyja figyelmen kívül. A tagolás is ritmus! A kötet különböző részei más-más témákról (bár alapvetően magáról a tervezőről szólnak), ezért a kedvenc ételét, italát, dalát és irodalmát prezentáló oldalak és oldalpárok (terjedelmük nem volt konkrétan megszabva) tervezésénél éljen a tagolás lehetőségével.

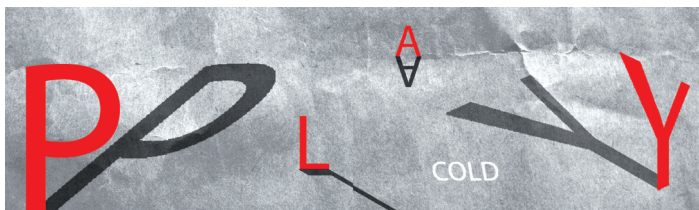
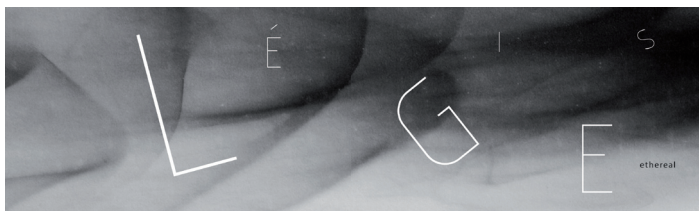
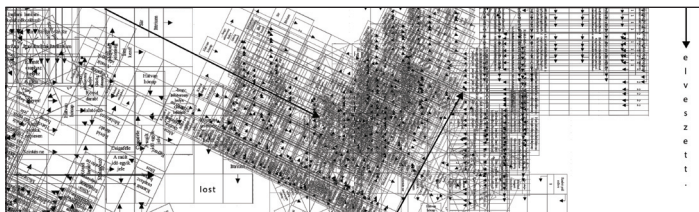
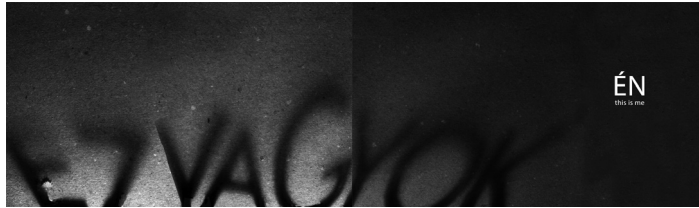
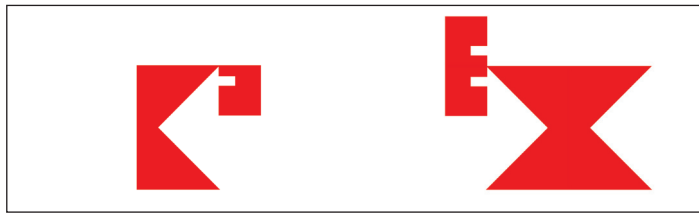
Ez a nyomathordozóban (akár a papír minőségében, színében is) változatokat jelenthet. 8. A kivitelezéshez: egyetlen fontos kritériuma a könyvnek, hogy az sokszorosítható, tehát alkalmazott művészet maradjon: nem egyedi applikáció, modellként készített tárgy és/vagy manuális sketchbook.

9. A legutolsó, amit megtudsz egy könyv írása közben az, hogy mivel kellett volna kezdened – mondja Blaise Pascal. Nos, a könyv látványként való megtervezése bár oldalról oldalra halad, és tördelésében a folyamatosságot (ez szöveg szedésénél értelemszerű) meg kell tartanunk, azért az egész egységes képet – egy tárgy komplexitását – nyújtsa.

10. Sosem kapsz második lehetőséget arra, hogy az első benyomást megtegyed – figyelmeztet Will Rogers.

Ez persze a személyes találkozásokra érvényes inkább, de valóban, a könyvvel való találkozásunknál is fontos, hogy az első pillantás, a kézbe vétel (látás és tapintás) milyen érzéseket vált ki bennünk.

Tehát a kötetet – mint végső stáció – összefogja a művet. Az oldalak oldalpárokká, egy-

mást követő lapokká és végül egy tárggyá alakulnak. Ez a megjelenési forma ugyan elég általános, de egy rólunk szóló, bennünket bemutató könyvnél minden mozzanata felértékelődik: ex libris! A bemutatott hallgatói munkák nem törekedhetnek a teljességre, de reméljük, ennek a kezdeményezésnek további szép példái születnek majd.

Sztranyák Zsófia csendes, gyengéd, sőt légies. Betűit fényben fürdeti, árnyékból emeli ki, így alkotja (mutatja) meg magát. Azért az a vörös EX másról is árulkodik.